

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ Pani mgr Anny Fąfary, pt. „Ocena świadczeń zdrowotnych w porze nocnej w opinii hospitalizowanych pacjentów”

Praca zmianowa jest rodzajem zatrudnienia, który stosowany jest powszechnie w zakładach opieki zdrowotnej w całej Polsce, co wynika z potrzeby całodobowego zagwarantowania świadczeń medycznych pacjentom. Dienno-nocny system pracy, w którym każda zmiana trwa 12 godzin, jest najczęściej stosowanym modelem w placówkach szpitalnych wśród personelu pielęgniarskiego.

Zgodnie z art. 128 par. 2 pkt 1 Kodeksu pracy pod pojęciem pracy zmianowej należy rozumieć wykonywanie pracy według ustalonego rozkładu czasu pracy, przewidującego zmianę pory wykonywania pracy przez poszczególnych pracowników po upływie określonej liczby godzin, dni lub tygodni. Praca w zmianowej organizacji pracy jest dopuszczalna w każdym systemie czasu pracy i ma dość istotne znaczenie praktyczne. Umożliwia bowiem zatrudnianie pracowników w niedziele i święta, jak również stosowanie wobec pracownika skróconego odpoczynku tygodniowego.

Praca zmianowa posiada swoją odmienną specyfikę i wiąże się z wieloma wyzwaniami dla pracowników, które mogą stanowić problemy psychosocjalne i zdrowotne. Poczucie izolacji od codziennego życia rodziny i znajomych, brak warunków do właściwego wypoczynku po pracy i wiele innych czynników niekorzystnie wpływa na psychikę pracownika, rozpoczynając łańcuch negatywnych konsekwencji pracy zmianowej. Długoletnie badania dowiodły, że grupa zatrudnionych w systemie zmianowym, zwłaszcza nocnym, narażona jest na występowanie chorób układu krążenia, zaburzeń w funkcjonowaniu przewodu pokarmowego, otyłości, cukrzycy, a także zaburzeń snu i depresji. Niektóre opracowania naukowe potwierdziły także hipotezę o negatywnym wpływie zmianowego systemu pracy na organizm kobiety w postaci zaburzeń miesiączkowania, poronień, przedterminowych porodów oraz niskiej masy urodzeniowej noworodków.

W dobie coraz większych oczekiwań pacjentów oraz dążenia do poprawy jakości usług w systemie ochrony zdrowia zadowolenie pacjentów staje się elementarnym miernikiem pozwalającym na ocenę jakości opieki w placówkach służby zdrowia. Dla pacjentów kluczowe znaczenie dla pozytywnej oceny jakości opieki pielęgniarskiej mają

przede wszystkim liczba pielęgniarek na dyżurze, ich predyspozycje osobowościowe i ich profesjonalizm.

Pomimo wielu opracowań naukowych dotyczących zagadnienia pracy zmianowej nadal dosyć skąpo reprezentowane są prace, które dotyczą odbioru społecznego pracy personelu medycznego w godzinach nocnych. Z tym większym entuzjazmem i zainteresowaniem zapoznałem się z opracowaniem Pani mgr Anny Fąfary p.t. *„Ocena świadczeń zdrowotnych w porze nocnej w opinii hospitalizowanych pacjentów”*, które bardzo dokładnie przybliżyła złożoną analizę uwarunkowań wpływających na ocenę opieki nocnej wśród hospitalizowanych pacjentów.

Rozprawa została skonstruowana według klasycznej formuły przygotowania dysertacji na stopień naukowy doktora nauk o zdrowiu w zakresie zdrowia publicznego. Napisana została dojrzałym językiem naukowym prezentując czytającemu wiele aspektów pracy pielęgniarskiej ze szczególnym uwzględnieniem zmianowego modelu pracy.

Praca składa się z trzech głównych części obejmujących podstawy teoretyczne, metodologię stosowaną w prowadzonych badaniach oraz uzyskane wyniki. Całość pracy uwieńczona jest dyskusją wraz z omówieniem własnych wyników.

Pierwsza część pracy w sposób klarowny opisuje zakres i charakter świadczeń zdrowotnych w szpitalu z uwypukleniem różnic pomiędzy pracą pielęgniarki a innych zawodów medycznych. W tej części znajduje się też bardzo dobry opis specyfiki pracy zmianowej z uwzględnieniem pozytywnych oraz negatywnych aspektów tego rodzaju pracy. W ostatnim podrozdziale Autorka dokładnie zaprezentowała elementy oceny świadczeń zdrowotnych z perspektywy pacjenta oraz obiektywne metody służące do oceny jakości udzielanych świadczeń

Celem głównym dysertacji, według Autorki, jest ocena świadczeń pielęgniarskich realizowanych w porze nocnej w opinii pacjentów hospitalizowanych w rzeszowskich szpitalach klinicznych. Dodatkowo, w ramach realizacji głównych założeń pracy dodatkowo przedstawiono sześć celów szczegółowych obejmujących:

- Zależność pomiędzy czynnikami socjodemograficznymi a poziomem zadowolenia i satysfakcji pacjenta ze świadczeń w porze nocnej

- Analizę zależności pomiędzy oceną realizacji wybranych świadczeń pielęgniarских w porze nocnej dokonanej przez pacjentów, a poziomem ich satysfakcji ze świadczonych usług zdrowotnych.
- Analizę porównawczą pozaszpitalnego wypoczynku nocnego z poziomem zadowolenia z wypoczynku nocnego w trakcie hospitalizacji
- Analizę zależności pomiędzy zadowoleniem pacjenta ze świadczeń udzielanych w porze nocnej a oceną jakości opieki w szpitalu.
- Określenie zależności pomiędzy poziomem dostępności pielęgniarki w nocy i szybkością reakcji na wezwanie pacjenta a satysfakcją z opieki pielęgniarskiej.
- Analizę czynników negatywnie wpływających na sen i wypoczynek w nocy a satysfakcja z opieki pielęgniarskiej świadczonej w porze nocnej.

Przedstawione powyżej cele posłużyły za przygotowanie problemów badawczych oraz sformułowania odpowiednich hipotez badawczych.

Zastosowane przez Autorkę metody i sposób doboru materiału badawczego są rzetelne i adekwatne do postawionych zadań. Na podkreślenie zasługuje fakt wykorzystania dodatkowych narzędzi badawczych w postaci Autorskiego Kwestionariusza Ankiety, kwestionariusza PASAT oraz The Newcastle Satisfaction with Nursing Scale. Kolejnym dużym plusem pracy jest bardzo dobry opis zastosowanych metod statystycznych wykorzystanych do analizy zebranych danych.

Wyniki pracy przedstawiono w osobnym 24-stronicowym rozdziale, zarówno w formie opisowej jak i w 8 Tabelach oraz 44 Rycinach. Uzyskane dane Autorka syntetycznie i wyczerpująco opisała w 13 stronicowym Omówieniu Wyników i Dyskusji, podsumowanym sześcioma Wnioskami zbieżnymi z hipotezami badawczymi oraz, co ciekawe, trzema postulatami. Całość pracy uzupełnia zbiór 211 aktualnych i właściwie wyszukanych pozycji piśmiennictwa oraz stosowne abstrakty i oryginały ankiet. Ponadto pracę uzupełnia Aneks zawierający stosowane narzędzia badawcze.

Praca ma bardzo wiele zalet, ale również pewne nieścisłości, nie wpływające w sposób dramatyczny na merytoryczną zawartość całości.

Autorka podjęła się bardzo ciekawego tematu o dużej wartości praktycznej, bowiem praca zmianowa stanowi nieodłączny element funkcjonowania w zawodach medycznych. Co

więcej, jak udowadnia Autorka, główną składową oceny jakości usług medycznych w warunkach szpitalnych jest jakość opieki w porze nocnej. Należy podkreślić, że poza skutecznością procesu diagnostyczno-leczniczego, satysfakcja pacjenta jest w dużej mierze uzależniona właśnie od opieki pielęgniarskiej w porze nocnej. Oczekiwania pacjentów wobec personelu ciągle wzrastają, co niestety nie pociąga za sobą rozwiązań systemowych w postaci chociażby zwiększenia obsady pielęgniarskiej w trakcie dyżurów nocnych. Tym ważniejszy wydaje się w tej dyskusji głos Autorki, który jasno wskazuje na złożony wpływ pracy pielęgniarki na odbiór społeczny jakości opieki w służbie zdrowia.

Na podstawie przeprowadzonej dysertacji można wnioskować, że to jakość świadczonych usług przez pielęgniarki w porze nocnej ma bardzo ważny wpływ na ogólną ocenę jakości opieki podczas hospitaliacji.

Podsumowując:

Do głównych zalet pracy należą:

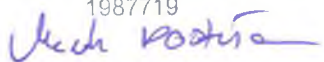
- Przedstawienie problematyki w szerokim kontekście obejmującym aspekty socjodemograficzne, organizacyjne, specyfikę oddziału szpitalnego, długość pobytu pacjenta oraz samo podejście personelu pielęgniarskiego do pacjenta.
- Zróżnicowana, reprezentatywna i liczna grupa, która została włączona do badania.
- Zastosowanie wielu narzędzi badawczych, w tym ankiety autorskiej przygotowanej na potrzeby badania.
- Bardzo rzetelna i bogata analiza statystyczna wyników z wykorzystaniem odpowiednich narzędzi statystycznych.

Na koniec należy również wspomnieć o pewnych potknięciach językowych oraz zbyt licznych, jak na pracę doktorską, błędach interpunkcyjnych czy edytorskich (na przykład na rycinach 1-8 zamiast pełnych wartości procentowych przedstawiono ich ułamki). Już we wstępie Autorka podkreśla atuty swojej pracy (strona 8), co w pewien sposób zdradza uzyskane wyniki pracy badawczej. Niezrozumiałe jest też niezaliczenie charakterystyki badanej populacji do części wyników pracy. Oczekiwałbym też wyjaśnienia liczebności badanej populacji (czy została przeprowadzona analiza statystyczna wskazująca na potrzebę przeprowadzenia badań wśród blisko 600 pacjentów?). W omówieniu wyników badań momentami brakuje mi też dobitniejszej analizy własnej uzyskanych wyników, tak jak na

przykład Autorka zaprezentowała w części dotyczącej wpływu trudności w zasypianiu a oceną doświadczeń z opieki.

Reasumując, rozprawa Pani Anny Fąfary, pt. „*Ocena świadczeń zdrowotnych w porze nocnej w opinii hospitalizowanych pacjentów*” spełnia wszelkie warunki wymagane do przedstawienia do obrony przed Radą Wydziału Medycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego, o co niniejszym wnioskuję.

dr hab. n. med. Marek Postuła
KARDIOLOG
specjalista chorób wewnętrznych
1987719

dr hab. n. med. Marek Postuła